

مقایسه احساس مسئولیت دانش آموزان مدارس دولتی و غیر دولتی پسر پایه ششم شهرستان بابلسر

سید احسان میرسلیمانی عزیزی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف، مقایسه احساس مسئولیت دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیر دولتی شهرستان بابلسر با روش علی مقایسه ای انجام شد. جامعه آماری، کلیه دانش آموزان پایه ششم مدارس دولتی و غیر دولتی شهرستان بابلسر در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به تعداد ۸۱۵ نفر بوده که به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای تعداد ۲۶۱ نفر انتخاب شدند که از این تعداد بنا بر تناسب گرفته شده، ۱۸۶ نفر از مدارس دولتی و ۷۵ نفر از مدارس غیر دولتی بودند. ابزار اندازه گیری پرسشنامه مسئولیت پذیری دانش آموزان کردلو (۱۳۹۳) بود که روایی محتوایی آن ها با نظر متخصصان تایید شد. جهت تایید پایایی، محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۷ محاسبه شد. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از آزمون های t تک گروهی و t برای گروه های مستقل انجام شد. در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، یافته ها نشان داد که میزان احساس مسئولیت (تعهد درونی و تعهد بیرونی) در دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابلسر باهم برابر است. همچنین میزان احساس مسئولیت و مولفه های آن در دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیر دولتی شهرستان بابلسر بیشتر از حد متوسط و مطلوب است.

واژگان کلیدی: احساس مسئولیت، تعهد بیرونی، تعهد درونی، دانش آموزان، مدارس دولتی و غیر دولتی

مقدمه

یکی از مهمترین شاخص‌های رشد اجتماعی، مسئولیت‌پذیری است (هلیسون^۱، ۲۰۰۳). مسئولیت‌پذیری، الزام و تعهد درونی فرد در انجام مطلوب همه فعالیت‌هایی است که بر عهده او گذاشته شده است. دوران نوجوانی زمان ارزشمندی برای یادگیری مسئولیت‌پذیری اجتماعی است، زیرا در این دوران است که فرد دوست دارد استقلال بیشتری داشته باشد و باید تصمیماتی درباره برخی از ارزش‌ها و روش‌های رفتاری خود بگیرد. یکی از عوامل اصلی که میتواند به انتخاب‌های نوجوانان پختگی ببخشد، میزان مسئولیت‌پذیری آن‌ها در کارهای شخصی و اجتماعی است. تنها با آگاهی از علت‌های یک انتخاب و اراده برای پذیرش مسئولیت این انتخاب است که افراد می‌توانند به دنبال تغییر شرایط، دیدگاه‌ها و نتایج آنها باشند و گرنه کوشش برای تغییر بی‌معناست و احساس بی‌قدرتی و انفعال، فرد را از اصلاح در زندگی خود باز خواهد داشت. (سروش، ۱۳۹۱) به همین دلیل رشد مسئولیت‌پذیری در این دوران نیازی اساسی محسوب می‌شود. مسئولیت‌پذیری فرایندی است که فرد باید از اولین سال‌های کودکی آن را آموخته باشد تا با وظایف متعددی که در دوره‌های مختلف زندگی رو به رو می‌شود مسئولانه برخورد کند. فرزندان احساس مسئولیت را از والدین مدرسه‌دوستان و اجتماع می‌آموزند و با آموختن آن، این مهارت با ارزش را تا آخر عمر حفظ کرده و این امر باعث موفقیت بیشتر آن‌ها در امور زندگی میشود. یکی از اهداف بسیار مهم نظام‌های آموزشی توسعه مهارت‌های اجتماعی از جمله مسئولیت‌پذیری است. دانش‌آموزانی که مسئولیت‌پذیری را در مدرسه آموخته‌اند یاد می‌گیرند چگونه در یک موقعیت بزرگتر برای حل مشکل به راه‌های کمک به یکدیگر بیندیشند یا لاقلاً با آن دست و پنجه نرم کنند. نظام آموزشی باید دانش‌آموزان را با یکدیگر مرتبط سازد تا فکر کردن و حل مشکل را یاد بگیرند و بدین ترتیب در اجتماع افراد مسئولی بار ببینند. (شیبانی فر و همکاران، ۱۴۰۰). دانش‌آموزان بزرگترین سرمایه‌های انسانی هر جامعه به حساب می‌آیند؛ زیرا با به کارگیری علم و دانش و مهارت‌های آموخته شده میتوانند گام‌های استواری در جهت تعالی و رشد و آبادانی جامعه بردارند. بنابراین، یکی از اهداف مهم نظام آموزشی، تربیت دانش‌آموزانی مسئولیت‌پذیر است. توجه به این مسئله باعث میشود که روحیه تعهد و مسئولیت‌پذیری و تلاش و پشتکار در دانش‌آموزان پرورش یابد و بدین ترتیب بتوانیم نیروهای فعال و مولدی را برای فعالیت در عرصه‌های مختلف اجتماع تربیت کنیم. (حسینی قمی، ۱۳۹۱). رشد مسئولیت‌پذیری در طول دوره دانش‌آموزی پیش‌نیاز موفقیت در دوره بزرگسالی است. به سخن دیگر، دانش‌آموزان برای اینکه بزرگسالانی توانمند شوند، نیازمند یادگیری مسئولیت‌پذیری هستند (لیدبیتتر^۲، ۲۰۱۶). در همین راستا نتایج پژوهش مسعودی و کشفی (۱۴۰۱) با عنوان مقایسه انگیزه پیشرفت و مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم مدارس دولتی و غیردولتی ناحیه ۲ در شهر شیراز نشان داد که بین انگیزه پیشرفت و مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دختر مدارس دولتی و غیردولتی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. دانش‌آموزان دختر مدارس دولتی انگیزه‌ی پیشرفت و مسئولیت‌پذیری بیشتری نسبت به دانش‌آموزان دختر مدارس غیردولتی دارند. فیروزی (۱۴۰۱) نیز در پژوهشی تحت عنوان مقایسه اهمال‌کاری، انگیزه پیشرفت و مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان ممتاز و غیرممتاز به این نتیجه دست یافت که بین دانش‌آموزان سطح اهمال‌کاری، انگیزه پیشرفت و مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان ممتاز و غیرممتاز تفاوت معناداری با یکدیگر دارند. به طور کلی نتایج نشان داد که سطح اهمال‌کاری دانش‌آموزان غیرممتاز بیشتر از دانش‌آموزان ممتاز است اما سطح انگیزه پیشرفت و مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان ممتاز بیشتر از دانش‌آموزان غیرممتاز است. همچنین ژانگ^۳ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی تحت عنوان احساس مسئولیت دانشجویان کالج برای نوآوری و کارآفرینی به این نتیجه رسیده است که مسئولیت‌فردی به طور قابل توجهی در سطح درجه متفاوت است. مسئولیت‌های گروهی و مسئولیت‌های اجتماعی به طور قابل توجهی در سطوح درجه و جنسیت متفاوت بود. تناسب خطی بین خیرخواهی، فوق‌العاده برتری، شجاعت، خویشتن‌داری و خرد با مسئولیت‌های تیمی

1. Hellison

2. Leadbitter

3. Zhang

همگی به سطوح قابل توجهی رسید که در این میان ضریب خرد بالاترین بود. برآزش خطی بین همگروهی، سرآمدی، شجاعت، حیا و خرد با مسئولیت اجتماعی به سطح معناداری رسید که در این میان ضریب خرد بالاترین بود. برآزش خطی بین همگروهی، سرآمدی، شجاعت، حیا و خرد با مسئولیت شخصی به سطح معنی داری رسید که در این میان ضریب تعالی بالاترین را داشت. این نشان داد که ویژگی های روان شناختی مثبت مانند همگروهی، برتری، فروتنی، خیرخواهی، فوق العاده، شجاعت، خویشن داری و خرد عوامل مؤثر بر احساس مسئولیت دانشجویان در قبال نوآوری و کارآفرینی بودند. در این میان نقش خرد در پیش بینی مسئولیت های اجتماعی و گروهی برجسته ترین و فوق العاده ترین پیش بینی کننده برای مسئولیت پذیری فردی است. خیرولینا^۱ و همکاران (۲۰۲۰) نیز در پژوهشی تحت عنوان فعالیت سیاسی هویت مدنی جوانان دانشجو با مسئولیت پذیری اجتماعی به این نتیجه دست یافته اند که اکثریت جوانان مدرن از تحصیلات سیاسی پایینی برخوردارند و مسئولیت پذیری اجتماعی آنان نیز پایین می باشد. نتایج پژوهش دانیلز^۲ و همکاران (۲۰۱۸) تحت عنوان افزایش درک ما از مسئولیت پذیری شخصی معلمان در قبال انگیزه دانش آموزان: مطالعه با روش های ترکیبی نشان داده شد که تسلط علاقه، مسئولیت مشترک، ویژگی و ظرفیت متفاوت، همسویی کامل، و فقدان دیدگاه حرفه ای. بینش های ترکیبی پیامدهای مهمی برای تئوری، تحقیق و عمل دارند و سهمی را که روش های ترکیبی می توانند در پیشبرد تحقیقات انگیزشی داشته باشند برجسته می کنند. با توجه به اهمیت نظام تعلیم و تربیت و مدرسه در رشد مسئولیت پذیری دانش آموزان و به دلیل عدم انجام پژوهش کافی در این زمینه انجام این پژوهش دارای اهمیت می باشد. با توجه به موارد بالا، این پژوهش با مقایسه احساس مسئولیت دانش آموزان پسر پایه ششم شهرستان بابلسر ضمن پر کردن خلا های پژوهشی در پی پاسخگویی به این سوال است که آیا احساس مسئولیت دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی بابلسر با دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس غیر دولتی این شهرستان تفاوت دارد؟

روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی، از نظر گردآوری داده ها از نوع پژوهش مقایسه ای و از آنجایی که در آن هیچ گونه دستکاری در متغیرهای پیش بین از جانب پژوهشگر صورت نگرفته است، طرح پژوهش از نوع غیر آزمایشی و از نظر روش، تحقیق علی مقایسه ای می باشد. جامعه آماری، کلیه ی دانش آموزان پسر پایه ی ششم مدارس دولتی و غیر دولتی شهرستان بابلسر می باشد که بنابر آمار واحد آموزش ابتدایی اداره آموزش و پرورش شهرستان بابلسر، تعداد آن ها در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به تعداد ۸۱۵ نفر می باشد. که از این تعداد به تفکیک ۵۸۰ نفر در مدارس دولتی و ۲۳۵ نفر در مدارس غیر دولتی در حال تحصیل می باشند. برای انتخاب حجم نمونه به جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) مراجعه شده و تعداد ۲۶۱ نفر با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای به عنوان نمونه های این پژوهش انتخاب شدند که از این تعداد بنابر تناسب گرفته شده، ۱۸۶ نفر از مدارس دولتی و ۷۵ نفر از مدارس غیر دولتی می باشند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه احساس مسئولیت دانش آموزان بود این پرسشنامه احساس مسئولیت دانش آموزان توسط کردلو (۱۳۹۳) به منظور سنجش میزان مسئولیت پذیری دانش آموزان در خانه و مدرسه ساخته شده است. در این پژوهش از ۲۱ گویه آن که دو مولفه تعهد بیرونی (گویه های ۱۱-۱) و تعهد درونی (گویه های ۱۲-۲۱) را می سنجد، استفاده شده است. نحوه پاسخ به سوالات این پرسشنامه، شامل طیف نگرش سنج چهار درجه ای لیکرت (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) می باشد که پاسخگو از پاسخ به سوالات بخش تعهد درونی (۱۲ تا ۲۱) برای انتخاب گزینه کاملاً مخالفم، امتیاز ۱؛ گزینه مخالفم، امتیاز ۲؛ گزینه موافقم، امتیاز ۳ و گزینه کاملاً موافقم، امتیاز ۴ کسب می نماید. در این پرسشنامه سوالات مربوط به بخش تعهد بیرونی (۱ تا ۱۱) به صورت معکوس نمره گذاری می شوند یعنی پاسخگو برای انتخاب گزینه ی کاملاً موافقم امتیاز ۱؛ موافقم امتیاز ۲؛ مخالفم امتیاز ۳؛ کاملاً مخالفم امتیاز ۴ را کسب می نمایند. به این ترتیب، کمترین نمره ۲۱ و

^۱ . Khairullina

^۲ . Lia M. Daniels

بالاترین نمره برابر ۸۴ می‌باشد. چنانچه در هر یک از مولفه‌ها و کل سوالات، مجموع نمرات هر بخش بر تعداد سوالات همان بخش، تقسیم گردد، نمرات در بازه ۱ (کمینه) تا ۴ (بیشینه) قرار خواهند گرفت و در نتیجه، نقطه برش یا میانگین نظری برابر ۲/۵ می‌شود. در پژوهش کردلو (۱۳۹۳)، روایی همگرا این پرسشنامه مورد تایید قرار گرفت ($r = 0/82$). هم‌چنین، ضریب آلفای کرونباخ برای محاسبه پایایی، برابر ۰/۸۹ به دست آمد که تایید کننده پایایی مناسب و مطلوب پرسشنامه می‌باشد. با توجه به استاندارد بودن پرسشنامه احساس مسئولیت دانش‌آموزان و استفاده از آن در پژوهش‌های متعدد، به منظور کاربست در جامعه آماری مورد نظر این پژوهش، به منظور تایید روایی صوری و محتوایی، از دیدگاه و نظرات متخصصان و اساتید دانشگاهی عضو هیئت علمی استفاده شد که با نظر ایشان، روایی محتوایی با نظر صاحب‌نظران و متخصصان، مورد تایید واقع شد. به منظور محاسبه پایایی، اطلاعات پرسشنامه‌های تکمیل شده استخراج و با استفاده از نرم افزار SPSS₂₆، ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۷ محاسبه شد که بیانگر، پایایی مطلوب پرسشنامه می‌باشد. جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش و تعمیم اطلاعات حاصل از نمونه به جامعه آماری از آزمون-های t تک گروهی و t برای گروه‌های مستقل جهت آزمون آماری فرضیه‌ها استفاده شد. خاطر نشان می‌سازد کلیه مباحث آماری در سطح معنی‌داری ($\alpha=0/05$) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌های توصیفی، ۷۱ درصد در مدارس دولتی و ۲۹ درصد دیگر در مدارس غیردولتی مشغول به تحصیل می‌باشند. بنابراین، نوع مدرسه اکثریت نمونه آماری مورد مطالعه در این پژوهش، دولتی (۱۸۶ نفر معادل ۷۱ درصد) می‌باشد.

جدول ۱: آزمون K-S جهت بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش

Sig.	K-S	n	شاخص‌های آماری		متغیرها
			نوع مدرسه	شاخص‌های آماری	
۰/۱۶۴	۰/۱۵۱	۱۸۶	دولتی	تعدد	تعهد بیرونی
۰/۱۵۰	۰/۱۵۶	۷۵	غیردولتی	تعدد	تعهد بیرونی
۰/۱۳۹	۰/۱۹۳	۱۸۶	دولتی	تعدد	تعهد درونی
۰/۱۴۳	۰/۱۵۵	۷۵	غیردولتی	تعدد	تعهد درونی
۰/۱۰۰	۰/۱۶۶	۱۸۶	دولتی	تعدد	احساس مسئولیت
۰/۱۱۲	۰/۱۶۰	۷۵	غیردولتی	تعدد	احساس مسئولیت

نتایج بررسی داده‌ها در جدول ۱، نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش یعنی احساس مسئولیت و مولفه‌های آن (تعهد بیرونی و تعهد درونی) از یک توزیع نرمال پیروی می‌کنند. چرا که مقدار به دست آمده برای سطح معناداری (Sig.)، در هر یک از متغیرهای مورد بررسی از مقدار $\alpha=0/05$ ، بزرگتر است. یعنی داریم: $\text{Sig.} > \alpha=0/05$. لذا، شرایط جهت استفاده از آزمون‌های پارامتری برقرار است.

جدول ۲: آزمون لون جهت بررسی برابری واریانس‌ها

Sig.	F محاسباتی	n	شاخص‌های آماری		متغیرها
			نوع مدرسه	شاخص‌های آماری	
۰/۶۸۸	۰/۱۶	۱۸۶	دولتی	تعدد	تعهد بیرونی
		۷۵	غیردولتی	تعدد	
۰/۸۸۵	۰/۰۲	۱۸۶	دولتی	تعدد	تعهد درونی
		۷۵	غیردولتی	تعدد	
۰/۹۴۰	۰/۰۱	۱۸۶	دولتی	تعدد	احساس مسئولیت
		۷۵	غیردولتی	تعدد	

نتایج بررسی داده‌ها در جدول ۲، نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، فرض همگنی واریانس‌ها مورد تایید داده‌ها است، چرا که مقدار به دست آمده برای سطح معناداری (Sig.)، در هر یک از متغیرهای احساس مسئولیت و مولفه‌های آن (تعهد بیرونی و تعهد درونی) از مقدار $\alpha=0/05$ ، بزرگتر است. لذا برابری واریانس‌ها در بین متغیرهای پژوهش نشان می‌دهد که توزیع نمرات آزمودنی‌ها در گروه‌ها، یکنواخت بوده و تغییرات قابل ملاحظه‌ای ندارد.

فرضیه یک: میزان احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی شهرستان بابلسر مطلوب است.

جدول ۳: آزمون t تک گروهی؛ بررسی میزان احساس مسئولیت دانش‌آموزان مدارس دولتی

نوع مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	(Sig.)
دولتی	۱۸۶	۲/۸۵	۰/۲۹	۱۶/۳۹	۱۸۵	۰/۰۰۰

جهت بررسی میزان احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی شهرستان بابلسر از آزمون پارامتری t تک گروهی استفاده شد. خلاصه نتایج بررسی داده‌ها در جدول ۳، نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، فرضیه پژوهشی (H_1) مبنی بر وجود تفاوت (اختلاف) معنی‌دار بین میانگین نمونه ($2/85$) و میانگین نظری یا نقطه برش ($2/50$)، تایید می‌گردد. چرا که، مقدار به دست آمده برای سطح معنی‌داری (Sig. = $0/000$) از مقدار پیش‌بینی شده خطا ($\alpha=0/05$) کوچکتر است ($\text{Sig.} = 0/000 < \alpha = 0/05$). بنابراین، از لحاظ آماری بین میانگین نمونه و میانگین نظری (نقطه برش) تفاوت معنی‌دار آماری وجود دارد و از آن‌جا که مقدار میانگین نمونه از میانگین نظری بزرگتر است. لذا، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد میزان احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی شهرستان بابلسر بیشتر از حد متوسط و مطلوب است.

فرضیه دو: میزان احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس غیردولتی شهرستان بابلسر مطلوب است.

جدول ۴: آزمون t تک گروهی؛ بررسی میزان احساس مسئولیت دانش‌آموزان مدارس غیردولتی

نوع مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	(Sig.)
غیردولتی	۷۵	۲/۸۸	۰/۲۹	۱۱/۳۱	۷۴	۰/۰۰۰

جهت بررسی میزان احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس غیردولتی شهرستان بابلسر از آزمون پارامتری t تک گروهی استفاده شد. خلاصه نتایج بررسی داده‌ها در جدول ۴، نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، فرضیه پژوهشی (H_1) مبنی بر وجود تفاوت (اختلاف) معنی‌دار بین میانگین نمونه ($2/88$) و میانگین نظری یا نقطه برش ($2/50$)، تایید می‌گردد. چرا که، مقدار به دست آمده برای سطح معنی‌داری (Sig. = $0/000$) از مقدار پیش‌بینی شده خطا ($\alpha=0/05$) کوچکتر است ($\text{Sig.} = 0/000 < \alpha = 0/05$). بنابراین، از لحاظ آماری بین میانگین نمونه و میانگین نظری (نقطه برش) تفاوت معنی‌دار آماری وجود دارد و از آن‌جا که مقدار میانگین نمونه از میانگین نظری بزرگتر است. لذا، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد میزان احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس غیردولتی شهرستان بابلسر بیشتر از حد متوسط و مطلوب است.

فرضیه سه: بین تعهد درونی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابلسر تفاوت وجود دارد.

جدول ۵: آزمون t مستقل؛ مقایسه تعهد درونی دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی

نوع مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری (Sig.)
دولتی	۱۸۶	۲/۸۵	۰/۳۶	۰/۶۸	۲۵۹	۰/۴۹۷
غیردولتی	۷۵	۲/۸۹	۰/۳۶			

جهت مقایسه تعهد درونی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابلسر از آزمون پارامتری t برای گروه‌های مستقل استفاده شد. نتایج بررسی داده‌ها در جدول ۵، نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، فرضیه صفر (H_0) مبنی بر عدم وجود تفاوت (اختلاف) معنی‌دار بین دو گروه مستقل مورد مطالعه، تایید می‌گردد و فرضیه پژوهشی (H_1)

مبنی بر وجود تفاوت معنی‌دار بین دو گروه مستقل رد می‌شود. چرا که، مقدار سطح معنی‌داری ($\text{Sig.} = ۰/۴۹۷$) از مقدار پیش‌بینی خطا ($\alpha=۰/۰۵$) بزرگتر است. یعنی: ($\text{Sig.}=۰/۴۹۷ > \alpha=0/۰۵$). بنابراین، از لحاظ آماری بین میانگین تعهد درونی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی ($۲/۸۵$) و میانگین تعهد درونی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس غیردولتی ($۲/۸۹$) تفاوت معنی‌دار آماری وجود ندارد. در واقع، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد تعهد درونی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابل برابری است.

فرضیه چهارم: بین تعهد بیرونی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابل تفاوت وجود دارد.

جدول ۶: آزمون t مستقل؛ مقایسه تعهد بیرونی دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی

نوع مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری (Sig.)
دولتی	۱۸۶	۲/۸۵	۰/۳۷	۰/۶۹	۲۵۹	۰/۶۸۵
غیردولتی	۷۵	۲/۸۷	۰/۳۷			

جهت مقایسه تعهد بیرونی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابل از آزمون پارامتری t برای گروه‌های مستقل استفاده شد. نتایج بررسی داده‌ها در جدول ۶، نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=۰/۰۵$)، فرضیه صفر (H_0) مبنی بر عدم وجود تفاوت (اختلاف) معنی‌دار بین دو گروه مستقل مورد مطالعه، تایید می‌گردد و فرضیه پژوهشی (H_1) مبنی بر وجود تفاوت معنی‌دار بین دو گروه مستقل رد می‌شود. چرا که، مقدار سطح معنی‌داری ($\text{Sig.} = ۰/۶۸۵$) از مقدار پیش‌بینی خطا ($\alpha=۰/۰۵$) بزرگتر است. یعنی: ($\text{Sig.}=0/685 > \alpha=۰/۰۵$). بنابراین، از لحاظ آماری بین میانگین تعهد بیرونی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی ($۲/۸۵$) و میانگین تعهد بیرونی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس غیردولتی ($۲/۸۷$) تفاوت معنی‌دار آماری وجود ندارد. در واقع، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد تعهد بیرونی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابل برابری است.

فرضیه پنجم: بین احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابل تفاوت وجود دارد.

جدول ۷: آزمون t مستقل؛ مقایسه احساس مسئولیت دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی

نوع مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری (Sig.)
دولتی	۱۸۶	۲/۸۵	۰/۲۹	۰/۹۴	۲۵۹	۰/۵۰۲
غیردولتی	۷۵	۲/۸۸	۰/۲۹			

جهت مقایسه احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابل از آزمون پارامتری t برای گروه‌های مستقل استفاده شد. نتایج بررسی داده‌ها در جدول ۷، نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=۰/۰۵$)، فرضیه صفر (H_0) مبنی بر عدم وجود تفاوت (اختلاف) معنی‌دار بین دو گروه مستقل مورد مطالعه، تایید می‌گردد و فرضیه پژوهشی (H_1) مبنی بر وجود تفاوت معنی‌دار بین دو گروه مستقل رد می‌شود. چرا که، مقدار سطح معنی‌داری ($\text{Sig.} = ۰/۵۰۲$) از مقدار پیش‌بینی خطا ($\alpha=۰/۰۵$) بزرگتر است. یعنی: ($\text{Sig.}=0/502 > \alpha=۰/۰۵$). بنابراین، از لحاظ آماری بین میانگین احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی ($۲/۸۵$) و میانگین احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس غیردولتی ($۲/۸۸$) تفاوت معنی‌دار آماری وجود ندارد. در واقع، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد که احساس مسئولیت دانش‌آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابل برابری است.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف مقایسه احساس مسئولیت دانش آموزان مدارس دولتی و غیر دولتی پسر پایه ششم شهرستان بابلسر انجام شد. نتایج فرضیه اول نشان داد میزان احساس مسئولیت دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی شهرستان بابلسر مطلوب است. این نتایج با یافته های نظری و ماهر (۱۳۸۶)، افشانی و جنتی فر (۱۳۹۵)، مسعودی و کشفی (۱۴۰۱)، کاووسی (۱۳۹۳) همسو می باشد. در تبیین این نتیجه می توان به این نکته اشاره کرد که مدارس دولتی از معلمان حرفه ای و آموزش دیده در مراکز تربیت معلم و دانشگاه فرهنگیان استفاده میکنند. این معلمان غالباً فضای کلاس درس را به مسائل درسی و محتوای کتاب آموزشی محدود نمی کنند و در کنار مباحث علمی نسبت به جامعه پذیر شدن دانش آموزان و احساس مسئولیت آنها در حیطه فردی و اجتماعی دغدغه داشته و در این راستا تلاش میکنند. این عامل می تواند در مطلوب بودن مسئولیت پذیری در دانش آموزان مدارس دولتی تاثیر گزار باشد. با توجه به نتایج بدست آمده از فرضیه دوم، میزان احساس مسئولیت دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس غیردولتی شهرستان بابلسر مطلوب است. این نتایج با یافته های جمشیدی و شریفی (۱۳۹۵)، فیروزی (۱۴۰۱)، قرنجیک و همکاران (۱۳۹۴)، اسماعیل پور و ملکی (۱۳۸۵)، قره باغی و همکاران (۱۳۹۷) و میکائیلی منبع (۱۳۸۹) همسو می باشد. در تبیین این نتیجه می توان گفت از آنجایی که معمولاً والدین دانش آموزان مدارس غیر دولتی نسبت به فرایند پیشرفت فرزندان خود حساس و پیگیر هستند همین عامل می تواند در مطلوب بودن مسئولیت پذیری فردی در دانش آموزان این مدارس موثر باشد. حمایت والدین از مسئولیت پذیری کودکان و دانش آموزان و فراهم سازی فرصتهای تجربه پذیرش مسئولیت، مسئولیت پذیری کودکان و دانش آموزان را تحت تأثیر قرار میدهد. (شمسی، ۱۳۹۹). همچنین با توجه به نتایج بدست آمده، بین تعهد درونی دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیر دولتی شهرستان بابلسر تفاوت معنی دار آماری وجود ندارد. در واقع تعهد درونی دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابلسر باهم برابر است. بنابراین فرضیه ی ۳ پژوهش مورد تایید واقع نشده است. این نتایج با یافته های خیر و جوکار (۱۳۸۱) همسو می باشد. در تبیین این نتیجه باید گفت تعهد درونی متغیر بسیار مهمی در ایجاد موفقیت فردی و احساس خودکارآمدی است در واقع احساس مسئولیت فردی پایه ای روانشناختی برای موفقیت و رفتار دیگر خواهانه و سهیم کردن دیگران محسوب می شود به عبارتی تعهد درونی فرد مقدمه و لازمه ی تعهد بیرونی وی می باشد. بنابراین برابر بودن تعهد درونی در دانش آموزان گروه های هدف و مطلوب بودن آن نتیجه ای است که نفع جامعه را در بر دارد. (خواجه نوری و همکاران، ۱۳۹۳). نتایج حاصل از فرضیه چهار نشان داد، بین تعهد بیرونی دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیر دولتی شهرستان بابلسر تفاوت معنی دار آماری وجود ندارد. در واقع تعهد بیرونی دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابلسر باهم برابر است. که شاید یکی از دلایل عدم تفاوت در سطح تعهد بیرونی بین دو گروه دانش آموزان مدارس دولتی و غیر دولتی این باشد که دانش آموزان مدارس غیر دولتی هم به اندازه دانش آموزان مدارس دولتی در ارتباط مستقیم با دوستان و اجتماع در بیرون از محیط خانواده در کارهای تیمی و گروهی مشارکت دارند و به تمرین انجام وظایف محوله و پذیرش مسئولیت در حیطه فرهنگی، آموزشی و پرورشی می پردازند. این نتایج با یافته های به پژوه و همکاران (۱۳۸۷)، اسماعیل پور و ملکی (۱۳۸۵) همسو می باشد. و نیز با توجه به نتایج بدست آمده از فرضیه پنجم، بین احساس مسئولیت دانش آموزان پسر پایه ششم مدارس دولتی و غیردولتی شهرستان بابلسر تفاوت معنی دار آماری وجود ندارد. در واقع میزان احساس مسئولیت دانش آموزان پسر مدارس دولتی و غیر دولتی شهرستان بابلسر باهم برابر بوده است. این نتایج با یافته های جعفرزاده قدیمی و همکاران (۱۳۹۲)، اشرف (۱۳۹۰) همسو می باشد. همچنین نتیجه این فرضیه با یافته های پژوهش قرنجیک و همکاران (۱۳۹۴) همسو نمی باشد. ابعاد گوناگون احساس مسئولیت از جنبه های گوناگونی مفیدند و به سطح عمومی زندگی فردی و اجتماعی کمک می کنند که از جمله آنها می توان به این موارد اشاره کرد: پاسخگویی در قبال وظایف خود، افزایش پویایی در میان افراد جامعه، بالاتر رفتن اعتماد به نفس افراد، افزایش نظارت اجتماعی، تقویت سرمایه انسانی، گسترش روحیه همکاری و تعاون در

جامعه، افزایش مشارکت اجتماعی، ارتقای سرمایه اجتماعی، فراهم شدن امنیت روانی افراد و جامعه، روابط اجتماعی بهتر با دیگران، بیشتر شدن اعتماد اجتماعی در جامعه و افزایش رضایت درونی افراد (خواجه نوری و همکاران، ۱۳۹۳). بر این اساس با توجه به نتایج یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌گردد عوامل مدرسه مخصوصاً معلم‌ها در دانشگاه فرهنگیان و یا کلاس‌های ضمن خدمت بصورت تئوری و عملی روش‌های تقویت احساس مسئولیت در دانش‌آموزان و عوامل موثر بر آن را آموزش ببینند، زیرا بخش‌های زیادی از راهبردهای مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی و ارزش‌شدن این موضوع برای دانش‌آموزان به آموزش نیاز دارد. همچنین با توجه به اهمیت خانواده در فرایند مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌گردد تا مدارس دولتی و غیر دولتی با برگزاری جلسات متعدد و توجیه والدین، آنها را در جهت حفظ حس مسئولیت‌پذیری و تقویت آن در دانش‌آموزان همراه کنند. و نیز از آنجایی که احساس مسئولیت موضوعی نیست که بتوان با تدریس و سخنرانی آن را در کودکان و نوجوانان نهادینه کرد به معلمین گرامی پیشنهاد می‌شود که یادگیری و آموزش را تنها به کلاس درس محدود نکنند. گرچه کلاس درس مهمترین منبع یادگیری دانش‌آموزان است اما اگر یادگیری‌های کلاسی در بیرون از کلاس با راهنمایی‌های معلم به مقام عمل برسد رشد فکری و اجتماعی در دانش‌آموزان را به همراه خواهد داشت.

منابع

- اسماعیل‌پور، خلیل و ملکی، حسن (۱۳۸۵)، مقایسه نگرش و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس دولتی، نمونه و غیردولتی شهرستان‌های استان تهران در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵. روانشناسی تربیتی (۲)، ۶، ۱۳۷-۱۵۷
- اشرف، فاطمه (۱۳۹۰) پایان نامه کارشناسی ارشد "مقایسه‌ی مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر مدارس راهنمایی تیزهوشان، غیرانتفاعی و دولتی شهر اصفهان به منظور ارائه‌ی راهکارهای آموزشی مناسب". دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان
- افشانی، سیدعلیرضا و جنتی فر، اکرم. (۱۳۹۵). مقایسه میزان مشارکت اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های دولتی و غیرانتفاعی شهر یزد. جامعه‌شناسی کاربردی (۳)، ۲۷، ۷۳-۹۶
- به‌پژوه، احمد؛ کهتری، فهیمه؛ اژه‌ای، جواد و شکوهی یکتا، محسن. (۱۳۸۷) مقایسه سلامت روانی و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر تیزهوش در سه موقعیت آموزشی. مجله علوم روانشناختی، (۲۷)، ۴۹۴-۵۱۱
- جعفرزاده قدیمی، اکرم؛ امامی‌پور، سوزان؛ سپاه‌منصور، مژگان؛ جعفرزاده قدیمی، رباب. (۱۳۹۲). مقایسه سبک‌های حل مسئله و باورهای خودکارآمدی در دانش‌آموزان دوره دبیرستان مدارس نمونه و عادی. نشریه علمی آموزش و ارزشیابی (فصلنامه) (۲۲)، ۶، ۹۹-۱۱۰
- جمشیدی، احسان؛ شریفی، کسری. (۱۳۹۵). مقایسه ابعاد شخصیت و خودکارآمدی عمومی دانش‌آموزان نخبه و عادی. دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه
- حسینی قمی، طاهره (۱۳۹۱). مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان. رشد آموزش مشاوره مدرسه، ۲(۸)، ۱۶-۱۸
- خواجه‌نوری، بیژن؛ مساوات، سیدابراهیم و ریاحی، زهرا. (۱۳۹۳). رابطه سبک زندگی و مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی مطالعه موردی: نوجوانان دبیرستانی شیراز. جامعه‌پژوهی فرهنگی (۴)، ۵، ۱۹-۳۶.
- خیر، محمد، و جوکار، بهرام. (۱۳۸۱). مقایسه خود ادراکی دانش‌آموزان عادی، تیزهوش مدارس تیزهوشان و دانش‌آموزان تیزهوش مدارس عادی. علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، ۱۸(۲) (پیاپی ۳۶)، ۲-۱۲.
- سروش، مریم. (۱۳۹۱). احساس مسوولیت فردی و اجتماعی، دیگرخواهی و اعتماد اجتماعی مطالعه نوجوانان شیراز. جامعه‌شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان)، ۲۳(۲) (پیاپی ۴۶)، ۱۹۳-۲۱۱.

شمسی، معصومه، همتی علمدارلو، قربان، و شجاعی، ستاره. (۱۳۹۹). مقایسه مسئولیت پذیری در دانش آموزان دختر با و بدون کم توانی ذهنی. مطالعات ناتوانی، ۱۰(۱)، ۰-۰.

شیبانی فر، رضا؛ ذوالفقاری، علیرضا؛ محمدی جلالی، مجتبی؛ گودرزی، زهره (۱۴۰۰) عنوان پیشبینی مسئولیت پذیری بر اساس انگیزش تحصیلی و هوش هیجانی در میان دانش آموزان مقطع ابتدایی. نشریه پویا در آموزش علوم انسانی دانشگاه فرهنگیان، ۷(۲۵)، ۱-۱۲

فیروزی، شقایق، (۱۴۰۱)، مقایسه اهمال کاری، انگیزه پیشرفت و مسئولیت پذیری در دانش آموزان ممتاز و غیرممتاز، نهمین کنفرانس بین المللی دانش و فناوری علوم تربیتی مطالعات اجتماعی و روانشناسی ایران، تهران
قرنجیک، الهام و حسن زاده، رمضان و کاظم فخری، محمد، (۱۳۹۴)، مقایسه مسئولیت پذیری اجتماعی، احساس تنهایی و انگیزش پیشرفت در بین دانش آموزان تیزهوش و عادی شهر گرگان، کنفرانس بین المللی مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی
قره باغی، رز، تقی لو، صادق، و عباس پورآذر، زهرا. (۱۳۹۷). مقایسه سبک های فرزندپروری و رشد اجتماعی دانش آموزان مدارس دولتی و غیردولتی. فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۵(۴) (پیاپی ۴۱)، ۶۷-۸۳.

کاووسی، نفیسه، (۱۳۹۳)، مقایسه هدف پیشرفت، هیجان خواهی و مسئولیت پذیری در بین دانش آموزان تیزهوش و عادی شهرستان بهشهر، اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران
ماهر، فرهاد، بهاری، سیف اله، و آیت اله زاده قمی، شیرین. (۱۳۸۶). مقایسه مهارت های اجتماعی مثبت و منفی دختران پیش دانشگاهی مدارس دولتی، تیزهوشان و غیر انتفاعی. نوآوری های مدیریت آموزشی (اندیشه های تازه در علوم تربیتی)، ۲(۳) (مسلسل ۷)، ۸۷-۹۹.

مسعودی، محمد علی؛ کشفی، رحمت، (۱۴۰۱)، مقایسه انگیزه پیشرفت و مسئولیت پذیری در دانش آموزان دختر متوسطه دوم مدارس دولتی و غیردولتی ناحیه ۲ در شهر شیراز، ششمین کنفرانس بین المللی مطالعات جهانی در علوم انسانی، مدیریت و کار آفرینی، تهران

Daniels, L. M., Poth, C., & Goegan, L. D. (2018, October). Enhancing our understanding of teachers' personal responsibility for student motivation: A mixed methods study. In *Frontiers in education* (Vol. 3, p. Frontiers Media SA.

Hellison D, and Walsh D. (2002). "Responsibility-Based Youth Programs Evaluation: Investigating the Investigators". *Quest*, 54. 4, 292-307.

Khairullina, E. R., Shubovich, M. M., Bogdanova, V. I., Slepneva, E. V., Mashkin, N. A., & Rodyukova, T. N. (2020). Modern student youth civic identity: Political activity or social responsibility?. *Opción: Revista de Ciencias Humanas y Sociales*, (27), 101.

Zhang, Q., Liu, C., Wang, Z., & Yang, Z. (2020). The college students' sense of responsibility for innovation and entrepreneurship. *Frontiers in Psychology*, 11, 2049.